

Ebeveynlerin Çocuklarda Süt ve Daimi Diş Yaralanmaları Hakkındaki Bilgi Düzeyi ve Tutumunun Değerlendirilmesi

Evaluation of Parental Knowledge Level and Attitude Toward Primary and Permanent Tooth Injuries in Children

Aslı SOĞUKPINAR ÖNSÜREN¹
Merve MUTLUAY²
Abidin Talha MUTLUAY²

<https://orcid.org/0000-0002-1934-9945>

<https://orcid.org/0000-0002-2935-5126>

<https://orcid.org/0000-0001-6825-1277>

¹Mersin Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti Anabilim Dalı, Mersin

²Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Ağız ve Diş Sağlığı Programı, Kırıkkale

Atıf/Citation: Soğukpınar Önsüren, A., Mutluay, M., Mutluay A.T., (2022). Ebeveynlerin Çocuklarda Süt ve Daimi Diş Yaralanmaları Hakkındaki Bilgi Düzeyi ve Tutumunun Değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi, 2022; 43_1, 1-9.

ÖZ

Giriş ve Amaç: Dental travmanın önlenmesi ve travma sonrası sürecin yönetilmesi; yeterli bilgi, hızlı karar verme ve acil eylem yeteneği gerektirir. Ebeveynlerin dental travmanın önlenmesi ve travma anında atılacak adımlar hakkında yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmasıyla oluşabilecek komplikasyonlar engellenebilir. Bu çalışmanın amacı ebeveynlerin çocuklarda süt ve daimi diş yaralanmaları hakkındaki bilgi düzeyi ve tutumlarını araştırmaktır.

Yöntem ve Gereçler: Çalışmaya çocukları için Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Pedodonti Anabilim Dalına rutin diş muayenesi ve tedavisi için başvuran 300 ebeveyn dahil edildi. Ebeveynlerin bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu imzalamaları ve anket formlarını yanıtlamaları beklendi.

Bulgular: Dental travma hakkında bilgi düzeyini ölçen soruların tamamı için ebeveynlerin doğru cevap yüzdesi %67,8'dir. Ebeveynlerin %97,67'si daha önce dental travma hakkında eğitim almadığını bildirmiştir. Ebeveynlerin %80'i diş yaralanmaları hakkında daha fazla bilgi elde etmek istediğini, %13,67'ü ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Ebeveynlerin süt dişi intrüzyonu, daimi diş kron kırığı ve avülsiyonunun tedavisi hakkında bilgi düzeyi ise yetersiz bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Ebeveynlerin dental travma konusundaki bilgi düzeyi, yaş ve cinsiyet kriterlerinden bağımsız olarak yetersizdir. Yaralanmayı takiben diş hekimine başvurma bilincine sahip olmaları ve travma ile ilgili eğitime ilgi duymaları olumlu bir bulgudur.

Anahtar Kelimeler: Anket, avülsiyon, bilgi düzeyi, dental travma, intrüzyon

ABSTRACT

Introduction: Prevention of dental trauma and management of post-traumatic process requires sufficient knowledge, rapid decision making and immediate action ability. Complications can be prevented by the parents having sufficient knowledge and awareness about the prevention and management of dental trauma. The aim of this study is to investigate parents' knowledge level and attitudes about primary and permanent tooth injuries in children.

Methods: The study included 300 parents who consulted for routine dental investigation and treatment to the Kahramanmaraş Sutcu Imam University Faculty of Dentistry Paediatric Dentistry for their children. Parents were expected to sign the informed volunteer consent form and respond to the questionnaire forms.

Results: The percentage of correct answers of the parents is 67.8% for all the questions that measure the knowledge level towards dental trauma. 97.67% of parents reported that they had not received any education towards dental trauma. 80% of parents stated that they wanted to get more information about dental injuries, while 13.67% stated that they were undecided about this. The knowledge level of the parents regarding to the treatment of primary tooth intrusion, permanent tooth crown fracture and avulsion was found insufficient.

Discussion and Conclusion: Parents' knowledge level towards dental trauma is insufficient regardless of age and gender criteria. It is a positive finding that they were aware of refer to the dentist following the injury and interested in education about trauma.

Keywords: Avulsion, dental trauma, intrusion, knowledge level, survey

Sorumlu yazar/Corresponding author*: aslisdt@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received Date: 08.04.2020

Kabul Tarihi/Accepted Date: 04.09.2020

GİRİŞ

Çocukların beden koordinasyonu, dikkat ve denge yetenekleri tam olarak gelişmemiştir. Bu nedenle dental travma; çocuklarda yaygın olarak komplike/komplike olmayan kron kırığı, kök kırığı, pulpa nekrozu ya da yumuşak doku yaralanmalarına neden olmaktadır.^{1,2,3} Bununla birlikte, süt dişlerinin yerleştiği ince alveoler kemiğe gelen travma, gelişen daimi diş germlerinde gelişimsel anomalilere yol açabilmektedir.⁴ Ortaya çıkan sekelin şiddeti; travmanın yönü ve derecesi, daimi dişin gelişme evresi ve çocuğun yaşı ile ilişkilidir.¹

Dental travmanın önlenmesi ya da travma sonrası sürecin yönetilmesi; yeterli bilgi, hızlı karar verme ve acil müdahale yeteneği gerektirmektedir.^{5,6} Ebeveynlerin dental travmanın önlenmesi ve travma anında atılacak adımlar hakkında yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmasıyla, özellikle travma riski yüksek olan çocuklarda (Örn; sınıf 2 divizyon 1 olguları) travmatik yaralanmaların önlenmesi ve travma sürecinin doğru yönetilmesi sağlanabilir.⁷ Ayrıca dental travma ile karşılaşan ebeveynin doğru bilgi ve tutuma sahip olması, travma anındaki stresini büyük ölçüde azaltarak travmaya uğramış dişlerin prognozunu olumlu bir şekilde etkileyebilir.^{7,8}

Dental travmanın önlenmesi ve sürecin doğru yönetilmesini sağlamak amacıyla, ebeveynlerin eğitilmesi yaygın olarak savunulan bir görüştür. Pek çok uluslararası çalışma, dental travmanın hızlı ve doğru yönetimi konusunda ebeveynlerin bilgisinin eksik olduğunu rapor etmektedir.^{8,9,10} Ülkemizde yürütülen sınırlı sayıdaki çalışmada ebeveynlerin dental travmanın yönetimi konusundaki bilgi ve becerisini değerlendirmektedir.^{11,12,13,14} Özer ve ark.¹² travmanın acil durum yönetim prosedürleri hakkında ebeveynlerin bilgisinin yetersiz olduğunu, acil durumlarda yaralı çocuğa uygun bakımın sağlanması için ebeveynlerin eğitilmesinin esas olduğunu bildirmektedir. Doğusal ve ark.¹³, ebeveynlerin sadece % 23,5'inin daha önce dental travma hakkında bilgilendirildiklerini ve bilgi kaynakları arasında diş hekimi, aile hekimi ve internetin önde geldiğini bildirmektedir. Ebeveynlerden % 81,8'inin bu yaralanmaların acil bir durum olduğunu düşünmesine rağmen, yalnızca % 16,2'si bu konuda yeterli bilgi düzeyine sahip olduğunu iletmiştir. Bu çalışmanın amacı; ebeveynlerin çocuklarda süt ve daimî diş yaralanmaları hakkındaki bilgi düzeyi ve tutumlarını araştırmaktır. Çalışmanın boş hipotezi "ebeveynler arasında travmatik diş yaralanmalarının yönetimi konusunda yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi değişkenlerin herhangi bir etkisi yoktur." olarak kabul edilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma protokolü, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Komitesi (Etik No: 2019/192) tarafından onaylandı. Örneklem büyüklüğü Raosoft Web Survey programı kullanılarak

(<http://www.raosoft.com/samplesize.html>) değerlendirildi. Kahramanmaraş ilinde daha önce yürütülen bir çalışma¹⁵ üzerinden elde edilen verilerle %90 güven aralığında, 0.05 tip 1 alfa hata ile 22.884 popülasyonda 268 katılımcı gerektiği hesaplandı. Tam olarak doldurulmuş bir anket sunan ve çalışmaya katılmaya gönüllü ebeveynler çalışmaya dahil edilirken, çalışmaya katılmak istemeyen, okuma yazma bilmeyen, en az bir soruya cevap vermeyen, kendisi ya da eşi diş hekimi olan, çocuğunda akut dentoalveolar yaralanma şikayetiyle başvuran ebeveynler çalışma dışında bırakıldı.

Çalışmaya Ağustos 2019-Aralık 2019 tarihleri arasında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Pedodonti Anabilim Dalına gelen ve 3-12 yaşları arasında çocuğu olan 20-60 yaş aralığındaki toplam 300 ebeveyn dahil edildi. Ebeveynlere çalışmanın amacı ve yöntemi anlatıldıktan sonra çalışmaya katılmaya gönüllü olan ebeveynlere bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatıldı. Çalışmada kullanılan anket soruları; ebeveynin demografik özellikleri, dental travma hakkında genel bilgi ve tutumları ve klinik dental travma olgularını ve komplikasyonlarını yansıtan klinik senaryolar Al-Sehaibany ve ark.⁸ ve Hashim¹⁰'in çalışmaları kaynak alınarak hazırlandı. Ebeveynlerden 3 kısım ve 18 çoktan seçmeli sorudan oluşan anketi cevaplanmaları istendi.

Anketin I. kısmında; yaş, cinsiyet, eğitim durumuna ait demografik bilgiler sorgulandı. Anketin II. kısmında; ebeveynlerin geçmişteki dental travma deneyimleri, dental travma hakkında eğitim alıp almadıkları, eğitim aldılarsa bu eğitimin kaynağı ve yeterliliği, dental travma hakkında yeni bilgiler edinmeye ilgi duyup duymadıkları, dental travmadan korunma yolları ve tetanoz aşısı yaptırmanın gerekliliği konularında bilgi ve tutumları sorgulandı. Anketin III. kısmı ise; süt ve daimî dişleri ilgilendiren dental travma olguları hakkında 3 klinik senaryo üzerinden, süt dişi intrüzyon yaralanması, daimî diş kron kırığı ve daimî diş avülsiyon yaralanması ve bu yaralanmaların her birini takiben ortaya çıkabilecek komplikasyonlar ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Bu sorular ile süt dişi intrüzyon yaralanmalarının önemi ve daimî dişlenmede yol açabileceği potansiyel komplikasyonlar, pulpa iyileşmesi için kron kırıklarının acil tedavisinin önemi, avülse daimî diş için tedavinin gerekliliği, avülse diş için optimal saklama ortamı ve kritik süre, avülse diş için uygun temizleme tekniği, reimplantasyondan önce acil yardım almak için başvuru ilk sağlık kuruluşu hakkında ebeveynlerin bilgi düzeyi değerlendirildi.

Ankete ait değişkenler arasındaki istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testine göre değerlendirildi ve p<0,05 olan değerler istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

Ek 1: Anket Formu

1. Cinsiyetiniz	☐ Kadın ☐ Erkek
2. Yaşınız	☐ <20 ☐ 20-29 ☐ 30-39 ☐ 40-49 ☐ >50
3. Eğitim düzeyiniz nedir?	☐ İlkokul Mezunu ☐ Ortaokul Mezunu ☐ Lise ☐ Üniversite Mezunu
4. Daha önce diş yaralanması ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?	☐ Evet ☐ Hayır
5. Cevabınız evet ise aldığınız eğitimin kaynağı kim ya da nedir?	☐ İlk yardım kursu ☐ Diş Hekimi ☐ Aile doktoru ☐ Diğer sağlık hizmetleri ☐ Arkadaş ☐ İnternet ☐ Diğer
6. Aldığınız dişsel yaralanma eğitimini nasıl değerlendiriyorsunuz?	☐ Yeterli ☐ Yeterli değil ☐ Kararsızım
7. Diş yaralanmaları hakkında daha fazla bilgi elde etmek ister misiniz?	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kararsızım
8. Çocuğunuz daha önce diş yaralanması geçirdi mi?	☐ Evet ☐ Hayır
9. Çocuğunuzun diş yaralanmalarından korumak için hangi önlemleri alırsınız?	☐ Herhangi bir önlemin gerekli olduğunu düşünmüyorum. ☐ Diş koruyucu plak/aparey kullanmasını isterim. ☐ Dişlerine dikkat etmesi konusunda onu uyarırım. ☐ Çapraşık dişlerini tedavi ettiririm.
10. Çocuğunuzun tetanoz aşısı olup olmadığı sizce önemli midir?	☐ Evet ☐ Hayır
11. Salıncakta sallanan 3 yaşındaki çocuğunuz salıncaktan düşüyor. Dişlerinden biri darbe alarak çeneye gömülüyor. Buna göre; sizce yandaki ifadelerden hangisi doğrudur?	☐ Süt dişleri geçici dişler olduğu için diş hekimine götürmeyi düşünmem. ☐ Mutlaka diş hekimine götürürüm.
12. Yukarıda anlatılan ile ilgili olarak yandakilerden hangisini düşünürsünüz?	☐ Sadece gömülen dişi zarar görmüştür. ☐ Gömülen diş ile birlikte kalıcı dişi de zarar görmüş olabilir.
13. Çocuğunuz 9 yaşında iken parkta oyun oynarken düşüyor ve üst ön dişinin bir parçası kırılıyor. Buna göre bu dişin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?	☐ Kırılan parçanın önemli olduğunu düşünürüm. ☐ Kırılan parçanın önemli olduğunu düşünmem.
14. Yukarıda anlatılan kaza sonucu yandaki işlemlerden hangisini yaparsınız?	☐ Çocuğu en kısa sürede diş hekimine götürürüm. ☐ Ağrı yoksa önemli bir yaralanma olmadığını düşünüp çocuğu dinlenmesi için eve götürürüm.
15. Çocuğunuz 9 yaşında iken merdivenlerden aşağı düşüyor ve dudakları ağır bir darbe alıyor. Ağızdan gözle görülür bir şekilde kan geliyor ve bir üst ön dişinin eksik olduğu anlaşılıyor (Çocuğun bilinci açık). Buna göre bu dişin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?	☐ Düşen dişin süt dişi olduğunu düşünürüm. ☐ Düşen dişin kalıcı diş olduğunu düşünürüm.

16. Yukarıda anlatılan kaza sonucu yandaki işlemlerden hangisini yaparsınız?	☐ Düşen dişi su ile yıkırım ve peçeteye koyarım. ☐ Düşen dişi su dolu bir kaba koyarım. ☐ Düşen dişi süt dolu bir kaba koyarım. ☐ Düşen dişi ağız içinde saklamasını söylerim. ☐ Düşen dişi alkol ile yıkırım. ☐ Düşen dişi diş fırçası ile temizlerim.
17. Yukarıda anlatılan kaza sonucu dişin ağız içine yerleştirme süresi sizce önemli midir?	☐ Zaman kaybı yaşanmadan diş yerine yerleştirilmelidir. ☐ Zaman kaybının önemli olduğunu düşünmüyorum.
18. Yukarıda anlatılan kaza sonucu yandaki işlemlerden hangisini yaparsınız?	☐ Kanama duruncaya kadar diş bölgesine ve dudağa peçete ile bastırırım ve beklerim. ☐ Dişi almadan çocuğu bir an önce en yakın diş hekimine götürürüm. ☐ Çocuğu bir an önce dişle beraber en yakın diş hekimine götürürüm.

BULGULAR

Anketin I. kısmında değerlendirilen ebeveynlere ait yaş, cinsiyet, eğitim durumuna ait demografik bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir. Buna göre; ebeveynlerin %28'i erkek ve %72'si kadındır. Katılımcıların %49,33'ünü 30-39 yaş, %28,33'ünü ise 40-49 yaş arası ebeveynler oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan kadın ebeveynlerin 92'si ilkököl (%42,59), 49'u lise (%22,69) ve 39'u üniversite (%18,06) mezunudur. Erkek ebeveynlerin ise; 21'i ilkököl (%25), 20'si lise (%23,81) ve 31'i üniversite (%36,90) mezunudur.

Ebeveynlerin daha önceki dental travma deneyimleri, genel bilgi ve tutumlarını değerlendiren sorulara verilen cevaplar Tablo 2'de gösterilmiştir. Verilere göre; ebeveynlerin %97,67'si daha önce dental travma hakkında eğitim almadığını ve eğitim alan katılımcı-lardan sadece 2'si aldıkları dişsel yaralanma eğitiminin yeterli olduğunu bildirmiştir. Ebeveynlerin %80'i diş yaralanmaları hakkında daha fazla bilgi elde etmek istediğini, %13,67'ü ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Ebeveynlerin %24,33'ü çocuğunun daha önce diş yaralanmasını geçirdiğini, %75,67'si ise diş yaralanma deneyimi olmadığını bildirmiştir. Ayrıca, ebeveynlerden %72,66'sı dental travmadan çocuğunun korunması amacıyla önlem alınması gerektiğini düşünmektedir. Ebeveynlerin çoğunluğu (%95,33) dental travmaya karşı tetanoz aşısı yapılması gerektiğini düşünmektedir ve tetanoz aşısı ile ilgili farkındalık, eğitim düzeyi yüksek ya da erkek ebeveynlerde anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0,017$, $p=0,031$).

Ebeveynlerin dental travma olguları hakkında 3 klinik senaryo sorulara ait cevaplar Tablo 3'de gösterilmiştir. Buna göre; 3 yaşındaki çocuk hastanın salıncaktan düşme nedeniyle gerçekleşen süt dişi intrüzyon olgusunda katılımcıların %96,67'si mutlaka diş hekimine götürülmesi gerektiğini ve %54,33'ü ise zarar gören dişin gömülen diş ile birlikte kalıcı diş olduğunu düşünmektedir. Ebeveynlerin daimî dişlerde pulpa iyileşmesi için kron kırıklarının acil tedavisinin önemi hakkında

sorulan soruda; katılımcıların %66,33'ü daimî dişin kırılan parçasının saklanması gerektiğini bildirmiş ve %96,33'si çocuğu en kısa sürede diş hekimine götürmeyi tercih etmiştir. Ebeveynlerin %56,67'si 9 yaşındaki bir çocuğun yerinden çıkan ön dişinin daimî diş olduğunun farkındadır. Avülse dişi süte koymayı tercih edenlerin oranı ise %10,33'tür. Ebeveynlerin %63'ü düşen dişi su ile yıkayıp peçeteye koymayı; %14,67'si ise düşen dişi su dolu bir kaba koymayı tercih etmiştir. Düşen dişi ağız içinde saklamayı tercih edenlerin oranı %3, alkol ile yıkamayı tercih edenlerin oranı %4 ve diş fırçası ile temizlemeyi düşünenlerin oranı ise %5'tir. Ebeveynlerden %76,33'ü zaman kaybı yaşamadan düşen dişi yerleştirmesi gerektiğini düşünmekte ve %35,33'ü acil yardım için bir an önce dişle beraber en yakın diş hekimine gitmeyi tercih etmektedir.

Dental travma hakkında bilgi düzeyini ölçen soruların tamamı için (Tablo 2 ve 3) ebeveynlerin doğru cevap ortalaması %67,8'dir. Kadın ve erkek katılımcılar arasında doğru cevap ortalaması açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0,391$). Sadece "Kron kırıklarında acil olarak diş hekimine gitme farkındalığı", "9 yaşındaki bir çocuğun avülse ön dişinin daimî diş olduğunun farkındalığı" ve "Avülsiyon olgularında acil olarak diş hekimine gitme farkındalığı" sorularında doğru cevap yüzdesi erkek ve kadın katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlemlendi (sırasıyla; $p=0,046$, $p=0,026$ ve $p=0,034$).

Farklı eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin doğru cevap yüzdesi ise Tablo 4'de gösterilmiştir. Üniversite mezunu ebeveynler dental travma konusunda istatistiksel olarak anlamlı derecede en yüksek bilgi düzeyine (%75,86), ilkököl mezunu ebeveynler ise en düşük bilgi düzeyine (%63,45) sahiptir. Üniversite mezunu ve diğerleri ($p<0,05$) ile lise mezunu ve ilköğretim mezunu ($p=0,013$) ebeveynler arasında doğru cevap yüzdesi açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Tablo 1: Ebeveynlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumuna ait demografik bilgileri

No	Sorular	Cevap Seçenekleri	Erkek	Kadın	Toplam
1	Cinsiyet		84 (%28)	216 (%72)	300 (%100)
2	Yaş	<20	5 (%5,95)	20 (%9,26)	25 (%8,33)
		20-29	7 (%8,33)	19 (%8,80)	26 (%8,67)
		30-39	35 (%41,67)	113 (%52,31)	148 (%49,33)
		40-49	28 (%33,33)	57 (%26,39)	85 (%28,33)
		>50	9 (%10,71)	7 (%3,24)	16 (%5,33)
3	Eğitim Düzeyi	İlkokul Mezunu	21 (%25)	92 (%42,59)	113 (%37,67)
		Ortaokul Mezunu	12 (%14,29)	36 (%16,67)	48 (%16)
		Lise Mezunu	20 (%23,81)	49 (%22,69)	69 (%23)
		Üniversite Mezunu	31 (%36,90)	39 (%18,06)	70 (%23,33)

Tablo 2: Ebeveynlerin daha önceki dental travma deneyimleri, genel bilgi ve tutumlarını değerlendiren sorulara verilen cevapları

No	Sorular	Cevap Seçenekleri	Erkek	Kadın	Toplam
4	Daha önce diş yaralanması ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?	Evet	5 (%5,95)	2 (%0,93)	7 (%2,33)
		Hayır	79 (%94,05)	214 (%99,07)	293 (%97,67)
5	Cevabınız evet ise aldığınız eğitimin kaynağı kim ya da nedir?	İlk yardım kursu	1	1	2
		Diş hekimi	1	3	4
		Aile hekimi	–	–	–
		Diğer sağlık hizmetleri	–	–	–
		Arkadaş	–	–	–
		İnternet	–	1	1
6	Aldığınız dişsel yaralanma eğitiminin nasıl değerlendiriyorsunuz?	Yeterli	1	1	2
		Yeterli değil	–	3	3
		Kararsızım	1	1	2
7	Diş yaralanmaları hakkında daha fazla bilgi elde etmek ister misiniz?	Evet	64 (%76,19)	176 (%81,48)	240 (%80)
		Hayır	7 (%8,33)	12 (%5,56)	19 (%6,33)
		Kararsızım	13 (%15,48)	28 (%12,96)	41 (%13,67)
8	Çocuğunuz daha önce diş yaralanması geçirdi mi?	Evet	22 (%26,19)	51 (%23,61)	73 (%24,33)
		Hayır	62 (%73,81)	165 (%76,39)	227 (%75,67)
9	Çocuğunuzun diş yaralanmalarından korumak için hangi önlemleri alırsınız?	Herhangi bir önlemin gerekli olduğunu düşünmüyorum.	23 (%27,38)	59 (%27,31)	82 (%27,33)
		Diş koruyucu plak/aparey kullanmasını isterim.	4 (%4,76)	18 (%8,33)	22 (%7,33)
		Dişlerine dikkat etmesi konusunda onu uyarırım.	40 (%47,62)	116 (%53,70)	156 (%52)
		Çapraşık dişlerini tedavi ettiririm.	17 (%20,24)	23 (%10,65)	40 (%13,33)
10	Çocuğunuzun tetanoz aşısı olup olmaması sizce önemli midir?	Evet	84 (%100)	202 (%93,52)	286 (%95,33)
		Hayır	0 (%0)	14 (%6,48)	14 (%4,67)

Tablo 3: Ebeveynlerin süt ve daimi dişleri ilgilendiren dental travma hakkında hayali olgular ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar

No	Sorular	Cevap Seçenekleri	Toplam	Erkek	Kadın	p
11	Salıncakta sallanan 3 yaşındaki çocuğunuz salıncaktan düşüyor. Dişlerinden biri darbe alarak çeneye gömülüyor. Buna göre; sizce yandaki ifadelerden hangisi doğrudur?	Süt dişleri geçici dişler olduğu için diş hekimine götürmeyi düşünmem.	10 (%3,33)	4 (%4,76)	6 (%2,78)	0,391
		Mutlaka diş hekimine götürürüm.	290 (%96,67)	80 (%95,24)	210 (%97,22)	
12	Yukarıda anlatılan kaza ile ilgili olarak yandakilerden hangisini düşünürsünüz?	Sadece gömülen diş zarar görmüştür.	137 (%45,67)	44 (%52,38)	93 (%43,06)	0,146
		Gömülen diş ile birlikte kalıcı diş de zarar görmüş olabilir.	163 (%54,33)	40 (%47,62)	123 (%56,94)	
13	Çocuğunuz 9 yaşında iken parkta oyun oynarken düşüyor ve üst ön dişinin bir parçası kırılıyor. Buna göre bu dişin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?	Kırılan parçanın saklanması gerektiğini düşünürüm.	199 (%66,33)	55 (%65,48)	144 (%66,67)	0,845
		Kırılan parçanın önemli olduğunu düşünmem.	101 (%33,67)	29 (%34,52)	72 (%33,33)	
14	Yukarıda anlatılan kaza sonucu yandaki işlemlerden hangisini yaparsınız?	Çocuğu en kısa sürede diş hekimine götürürüm.	289 (%96,33)	78 (%92,86)	211 (%97,69)	0,046*
		Ağrı yoksa önemli bir yaralanma olmadığını düşünüp çocuğu dinlenmesi için eve götürürüm.	11 (%3,67)	6 (%7,14)	5 (%2,31)	
15	Çocuğunuz 9 yaşında iken merdivenlerden aşağı düşüyor ve dudakları ağır bir darbe alıyor. Ağızdan gözle görülür bir şekilde kan geliyor ve bir üst ön dişin eksik olduğu anlaşılıyor (Çocuğun bilinci açık). Buna göre bu dişin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?	Düşen dişin süt diş olduğunu düşünürüm.	130 (%43,33)	45 (%53,57)	85 (%39,35)	0,026*
		Düşen dişin kalıcı diş olduğunu düşünürüm.	170 (%56,67)	39 (%46,43)	131 (%60,65)	
16	Yukarıda anlatılan kaza sonucu yandaki işlemlerden hangisini yaparsınız?	Düşen diş su ile yıkırım ve peçeteyle koyarım.	189 (%63)	54 (%64,29)	135 (%62,50)	0,928
		Düşen diş su dolu bir kaba koyarım.	44 (%14,67)	10 (%11,90)	34 (%15,74)	
		Düşen diş süt dolu bir kaba koyarım.	31 (%10,33)	8 (%9,52)	23 (%10,65)	
		Düşen diş ağız içinde saklamasını söylerim.	9 (%3)	4 (%4,76)	5 (%2,31)	
		Düşen diş alkol ile yıkırım.	12 (%4)	5 (%5,95)	7 (%3,24)	
		Düşen diş diş fırçası ile temizlerim.	15 (%5)	3 (%3,57)	12 (%5,56)	
17	Yukarıda anlatılan kaza sonucu dişin ağız içine yerleştirme süresi sizce önemli midir?	Zaman kaybı yaşamadan diş yerine yerleştirilmelidir	229 (%76,33)	63 (%75)	166 (%76,85)	0,735
		Zaman kaybının önemli olduğunu düşünmüyorum.	71 (%23,67)	21 (%25)	50 (%23,15)	
18	Yukarıda anlatılan kaza sonucu yandaki işlemlerden hangisini yaparsınız?	Kanama duruncaya kadar diş bölgesine ve dudağa peçete ile bastırırım ve beklerim.	153 (%51)	35 (%41,67)	118 (%54,63)	0,034*
		Dişi almadan çocuğu bir an önce en yakın diş hekimine götürürüm.	41 (%13,67)	12 (%14,29)	29 (%13,43)	
		Çocuğu bir an önce dişle beraber en yakın diş hekimine götürürüm.	106 (%35,33)	37 (%44,05)	69 (%31,94)	

* Mann-Whitney U testine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıkları göstermektedir (p<0,05).

Tablo 4: Ebeveynlerin mezuniyet durumlarına göre tüm sorulara verdikleri doğru cevap sayıları ve yüzdeleri Mann-Whitney U testine göre farklı üst simge harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılıkları göstermektedir (p<0,05).

Mezuniyet	Katılımcı sayısı	Doğru cevap sayısı		Doğru cevap yüzdesi	
		Minimum-Maksimum	Ortalama ± Standart Sapma	Minimum-Maksimum	Ortalama ± Standart Sapma
İlkokul	113	3-9	6,35 ± 1,33	30-90	63,45 ± 13,28 ^a
Ortaokul	48	3-10	6,46 ± 1,46	30-100	64,58 ± 14,58 ^{a, b}
Lise	69	4-10	6,90 ± 1,33	40-100	68,99 ± 13,30 ^b
Üniversite	70	4-10	7,59 ± 1,43	40-100	75,86 ± 14,29 ^c

TARTIŞMA

Çocuklarda dental travmaya yol açan etiyolojik faktörlerin birçoğu önlenemez ya da etkisi azaltılabilir sebeplerdir.¹⁶ Ebeveynin bu faktörler hakkında yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olması; travma anında ilk müdahalenin yapılması, doğru tavsiye ve yönlendirmelerde bulunarak dental travmanın prognozu ve ciddi komplikasyonların önlenmesi açısından kritik öneme sahiptir.^{8,9} Dental travma yönetimi konusunda sınırlı sayıda çalışma ülkemizdeki ebeveynlerin bilgi düzeyini ve tutumlarını incelemektedir.^{11,12,13,14} Ebeveyn tutumlarının teknolojik gelişmelere paralel olarak şekillenmesi sebebiyle güncel değerlendirmelere her zaman ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma; ebeveynlerin çocuklarda süt ve daimî diş yaralanmaları hakkındaki bilgi düzeyi ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Çalışmamızın sonuçlarına göre; dental travma hakkında bilgi düzeyini ölçen soruların tamamı için ebeveynlerin doğru cevap yüzdesi %67,8'dir (Tablo 2 ve 3). Ebeveynlerin bilgi düzeyi eğitim seviyesine göre farklılık göstermekle birlikte (Tablo 4), üniversite mezunu ebeveynler istatistiksel olarak en yüksek bilgi düzeyine sahiptir (p<0,05). Farklı cinsiyet ve yaş gruplarındaki ebeveynler arasında toplam doğru cevap yüzdesi, önceki travma deneyimi, dental travma eğitimine duyulan ilgi ve travmanın önlenmesi konusundaki farkındalık açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p> 0,05). Ebeveynlerden çocuklarında dental travma deneyimi yaşayan (%75,67), daha önce diş yaralanmaları hakkında eğitim alan (%2,33), bu konuda daha fazla bilgi elde etmek isteyen (%80) ve travmaya karşı önlem alınmasının gerekli olduğunu düşünen ebeveynlerin (%72,66) oranı daha önce rapor edilen çalışmalarla benzerlik taşımaktadır.^{11,12,13,14} Delikan ve Koçak¹⁴, Türk ebeveynlerin %60,6'sının dental travma hakkında eğitim almadığını ve %64,4'ünün bu tür travmaların acil müdahale gerektirdiğini düşündüğünü bildirmiş ve ebeveynlere yönelik hazırlanan eğitici broşürle anket sorularına doğru cevap yüzdesi anlamlı olarak artmıştır. Hashim¹⁰ ise, annelerin %61,5'inin dental travma deneyiminin olduğunu ve annelerin çoğunluğunun bu konuda daha fazla eğitim almak istediği belirtilmiştir. Ayrıca çalışmamızdan farklı olarak eğitim düzeyi ve travma

hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Quaranta ve ark.'nın çalışmasına göre¹⁷ ise, ebeveynlerin %84,5'i çocuklarının daha önce diş travması geçirmediğini ve %43,2'sinin travma durumunda ne yapacağını bilmediğini bildirmiştir ve ebeveynlerin %56,8'i panik duygusuyla travmaya 30 dakika içinde müdahale edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Çalışmamızdaki anketin III. bölümünde yer alan 3 klinik senaryo, katılımcıların 3 farklı tip yaralanma türü hakkındaki genel bilgilerini ve dental travmanın bir sonucu olarak gelişen panik ve stres durumunda acil durum yönetimini test etmek için tasarlanmıştır. Süt dişi intrüzyonu durumunda ebeveynlerin büyük bir kısmı (%96,67) diş hekimine gidilmesi gerektiğinin farkındayken, %54,33'ü travmanın daimi dişlere de zarar verebileceği farkındalığına sahip değildir. Bu iki soruya verilen cevaplarda kadın ve erkek ebeveynlerin doğru cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p=0,391). Daimî dişlerde pulpa iyileşmesi için kron kırıklarının acil tedavisi hakkında ebeveynlerin bilgisi değerlendirildiği soruda, katılımcıların %96,33'ü çocuğu en kısa sürede diş hekimine götürmeyi ve katılımcıların %66,33'ü daimî dişin kırılan parçasının saklanması gerektiğini düşünmektedir. Süt dişi intrüzyonu ve daimi diş kırığı olgularında diş hekimine başvurma bilincinin daha önce rapor edilen benzer çalışmalardan^{8,9,10} daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak ailelerin süt dişlerine gelen travmanın, gelişen daimî diş germelerinde neden olabileceği gelişimsel anomaliler ve daimî dişin kırık parçasının dişin rehabilitasyonunda kullanılabileceği konusunda eğitilmesi gereklidir.

Daimi diş avülsiyonu, tüm diş yaralanmaları arasında en ciddi ve acil müdahale edilmesi gereken yaralanma tipidir. Daimî diş avülsiyonunu takiben reimplante edilmiş bir dişin prognozunu; soket dışında geçen süre, taşıma ortamı, kök yüzeyinin minimum derecede hasara uğraması ve alveoler sokete uygun yerleştirme tekniği belirler.¹ Bu nedenle; ebeveynin doğru ve hızlı bir şekilde travma sürecini yönetmesi avülse dişin prognozu ile yakından ilişkilidir.¹⁸ Bununla birlikte, depolama ortamının uygun kullanımı, replantasyondan sonra avülse dişlerin postoperatif prognozunu etkileyen önemli bir klinik faktördür. Hank'in dengeli tuz çözeltisi ve pas-

törize sütün, avülse dişler için en uygun ve klinik olarak önerilen depolama ortamı olduğu düşünülmektedir. Süt, pH (6.5-7.2) ve ozmolalite (270 mOsm / kg) dahil olmak üzere fizyolojik özellikler açısından periodontal ligament hücreleri ile fizyolojik olarak uyumludur. Tedavinin prognozunun başarılı olabilmesi için travmadan sonraki ilk 30 dakikada avülse dişin replante edilmesi önerilmektedir.¹⁹

Çalışmamızın sonuçlarına göre; ebeveynlerin sadece %35,33'ü acil yardım için dişle beraber en yakın diş hekimine gitmeyi ve %10,33'ü düşen dişi süte koymayı tercih ederken, %76,33'ü düşen dişin zaman kaybı yaşamadan yerleştirmesi gerektiğinin farkındadır. Al-Sehaibany ve ark.⁸ ve Hashim¹⁰'in çalışmalarıyla uyumlu şekilde, bu çalışmada ebeveynlerin diş avülsiyonunun acil tedavisi hakkında bilgi düzeyi yetersiz bulunmuştur. Özer ve ark.¹² tarafından yürütülen çalışmada ise Türk ebeveynlerin %90,7'sinin avülse dişi sokete kendi yerleştirmeyeceğini ve profesyonel yardım alacağını bildirilmiştir. Çalışmamıza benzer olarak Türk ebeveynlerin %68,2'si avülsiyon durumunda dişin acil olarak sokete yerleştirilmesi gerektiğinin farkındadır ancak avülse dişin temiz kalması ve doğru taşıma ortamı hakkında bilgi sahibi değildir. Doğusal ve ark.¹³ tarafından yürütülen çalışmada, Türk ebeveynlerin sadece %7,4'ü yerinden çıkmış bir dişi tekrar yerine koyabileceğini bildirmiştir. Ebeveynlerin %43,6'sı uygun saklama ortamı ve %41,3'ü dişi yerine yerleş-tirmeden önce temizliği ile ilgili bilgi sahibi değildir. Dişin avülse olması halinde ebeveynlerin %40'ı ilk 30 dk.'da hekime gidilmesi gerektiğini düşünmekte ve %52'si ilk olarak ağız diş sağlığı merkezine gitmeyi tercih etmektedir.

Silva ve ark.²⁰ yürüttükleri çalışmaya göre ebeveynlerin %8,6'sı çocuklarının daha önce dental travma geçirdiğini, diş kırığı durumunda %49,5'i kırık diş parçasının yapıştırabilme ve diş avülsiyonu durumunda %65,5'i dişin yerine replante edilebilme ihtimali olduğunu düşünmektedir. Ebeveynlerin yaklaşık %33,5'i dental travma durumunda diş hekimine başvurma farkındalığına sahiptir. Ayrıca, semptomlardan bağımsız olarak kron kırığı için %69,5 ve avülsiyon için %70,4'ü hemen, sırasıyla sadece %24,2 ve %21,3'ü ise sadece ağrı varsa diş hekimine gitmeyi düşünmektedir. Çalışmamızda elde edilen orana benzer olarak avülsiyon durumunda, katılımcıların %12,2'si süt içerisinde taşımayı seçmiştir.

KAYNAKLAR

1. Andreasen JO, Andreasen FM, Andreasen L. Textbook and color atlas of traumatic injuries to teeth. 4th ed. Blackwell Munksgaard; 2007.
2. Lin S, Levin L, Goldman S, Peleg K. Dentoalveolar and maxillofacial injuries: a 5-year multi-center study. Part 1: general vs facial and dental trauma. Dent Traumatol 2008; 24: 53-55.
3. Abdellatif AM, Hegazy SA. Knowledge of emergency management of avulsed teeth among a sample of Egyptian parents. J Adv Res 2011; 2:157-162.
4. Karatas MS, Sonmez IS. Developmental disturbances of a maxillary central incisor due to trauma to its predecessor: a case report. Med Princ Pract 2013; 22: 590-592.

Dental travmanın önlenmesi amacıyla; ailelerin yetersiz bilgilendirilmesi yaralanma riskini de beraberinde getirmektedir. Ebeveyn ve çocuklara bu konuda bilgi ve motivasyon sağlanmalı, koruyucu plak ve yüz maskesi kullanımı teşvik edilmeli, maloklüzyonlar ve parafonksiyonel alışkanlıkların teşhis ve tedavisi yapılmalıdır.¹⁶ Travma sürecinin yönetimi hakkında bilgi eksikliğinin süt dişi yaralanmaları, kron kırıkları ve avülse dişlerin prognozunu ciddi şekilde etkileyebileceği düşünüldüğünde, toplumun dental travma hakkında eğitim kampanyalarına ihtiyaç olduğu açıktır.¹⁸ Özellikle, ebeveynlere avülse dişlerin pastörize süt içerisinde ve 30 dk. içerisinde diş hekimine ulaştırılması gerektiği öğretilmelidir. Ebeveynlerin dental travmaya karşı koruyucu yaklaşımları benimsemesini sağlamak çocuklarda süt ve daimi dişlenmenin sağlığının idame ettirilmesinde oldukça önemlidir.¹⁷⁻¹⁹

Çalışmamızın limitasyonları olarak; çalışmanın örneklemini diş hekimliği fakültesine başvuran ebeveynlerin oluşturması, ebeveynlerin sosyoekonomik duruma ya da tek çocuk/çok çocuk sahibi olmasına göre ayrılmaması sayılabilir. Ebeveynlerin dental travma bilgi ve tutumunu değerlendiren yeni çalışmalar daha az değişkenden oluşan, daha büyük örneklemler üzerinden planlanmalıdır.

SONUÇ

Genel olarak ebeveynlerin dental travma konusundaki bilgi düzeyi, yaş ve cinsiyet kriterlerinden bağımsız olarak yetersizdir. Ancak ebeveynlerin konu ile ilgili bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunun farkında olmaları, yaralanmayı takiben diş hekimine başvurma bilincine sahip olmaları ve eğitime ilgi duymaları olumlu bir bulgudur. Katılımcıların doğru cevap yüzdeleri karşılaştırıldığında üniversite mezunu ebeveynler dental travma konusunda daha yüksek bilgi seviyesine ulaşmıştır. Ebeveynler tarafından bildirilen tecrübe ve bilgi eksikliği diş hekimliği çalışanları ve ebeveynler arasındaki iletişimin artırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ebeveynlere yönelik düzenlenecek eğitim programları ya da eğitici broşürler ile çocuklardaki diş yaralanmalarının yol açtığı sekeller, zaman kaybı, tedavi maliyeti, sosyal ve psikolojik yan etkiler en aza indirilecektir.

5. Pujita C, Nuvvula S, Shilpa G, Nirmala S, Yamini V. Informative promotional outcome on school teachers' knowledge about emergency management of dental trauma. *J Conserv Dent* 2013; 16: 21-27.
6. McIntyre JD, Lee JY, Trope M, Vann WF Jr. Effectiveness of dental trauma education for elementary school staff. *Dent Traumatol* 2008; 24: 146-150.
7. Levin L, Zadik Y. Education on and prevention of dental trauma: it's time to act! *Dent Traumatol* 2012; 28: 49-54.
8. Al-Sehaibany FS, Alajlan R, Almubarak D, Almaflehi N, Aljabaa A, AlBarakati SF. Knowledge on management of traumatic dental injuries among Saudi mothers. *Clin Cosmet Investig Dent* 2018; 10: 123-128.
9. Al-Jundi SH. Knowledge of Jordanian mothers with regards to emergency management of dental trauma. *Dent Traumatol* 2006; 22: 291-295.
10. Hashim R. Investigation of mothers' knowledge of dental trauma management in United Arab Emirates. *Eur Arch Paediatr Dent* 2012; 13: 83-86.
11. Tozoğlu U, Şahin H. Ebeveynlerin dental avulsiyon ve tedavisi hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi. *Atatürk Univ Diş Hek Fak Derg* 2006; 16: 19-22.
12. Ozer S, Yılmaz EI, Bayrak S, Tunc ES. Parental knowledge and attitudes regarding the emergency treatment of avulsed permanent teeth. *Eur J Dent* 2012; 6: 370-375.
13. Doğusal G, Akyıldız MB, Sönmez I. Dentoalveolar Yaralanmalar Hakkında Aydın İlindeki Ailelerin Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi, *EÜ Dişhek Fak Derg* 2015; 36: 86-92.
14. Delikan E, Koçak N. Travmatik dental yaralanmalar konusunda hazırlanan eğitici broşürün ebeveyn bilgi düzeyi ve tutumu üzerine etkisinin değerlendirilmesi. *Selcuk Dent J* 2019; 6: 23-29.
15. Tas F, Oktay AA, Gülpak M. Kahramanmaraş İl Merkezinde 2010 Yılında Meydana Gelen Bebek Ölümünün Değerlendirilmesi. *KSÜ Tıp Fak Der* 2018; 13:7-12.
16. Levin L, Samorodnitzky GR, Schwartz-Arad D, Geiger SB. Dental and oral trauma during childhood and adolescence in Israel: occurrence, causes, and outcomes. *Dent Traumatol* 2007; 23: 356-359.
17. Quaranta A, De Giglio O, Trerotoli P, et al. Knowledge, attitudes, and behavior concerning dental trauma among parents of children attending primary school. *Ann Ig* 2016; 28:450-459.
18. American Academy of Pediatric Dentistry. Guideline on management of Acute Dental trauma. *Pediatr Dent* 2011; 33: 222-228.
19. Is Khinda V, Kaur G, S Brar G, Kallar S, Khurana H. Clinical and Practical Implications of Storage Media used for Tooth Avulsion. *Int J Clin Pediatr Dent* 2017; 10:158-165.
20. Cosme-Silva L, Fernandes LA, Rosselli ER, Poi WR, Martins NDS, de Lima DC. Tooth injuries: Knowledge of parents of public school students from the city of Alfenas, Minas Gerais, Brazil. *Dent Traumatol* 2018; 34:93-99.